Marija fil-Mużika (9)

minn Ivan Attard,
l-Organista tas-Santwarju Nazzjonali
tal-Madonna Ta' Pinu

***"Sliem għalik, Kewkba tal-Baħar,
Omm Qaddisa u Kbira ta' Alla,
dejjem Verġni bla mittiefsa,
Bieb il-Hena u Ferħ tas-Sema".***

Dawn huma l-ewwel kelmiet tal-innu *Ave Maris Stella* li l-Knisja Universali tkanta bħala wieħed mill-innijiet liturġiċi b'tifħir lill-Verġni Marija. Dan l-innu jinsab fit-Tieni Għasar tal-Komun tal-Madonna fil-Liturġija tas-Sigħat. L-innu għandu oriġni mċajpar u aktarx imur lura sat-tmien seklu WK. Il-kliem tal-innu huwa attribwit lil diversi persuni, fosthom l-awtur Hermann Contractus li lilu huma attribwiti t-testi ta' bosta innijiet liturġiċi oħra.

Il-melodija oriġinali tal-innu tinsab fl-għanja *Gabhaim Molta Bride* li hija għanja ta' tifħir lil Santa Briġida tal-Isvezja. Din il-melodija ġiet żviluppata b'diversi modi minn kompożituri differenti mis-snin ta' qabel l-era Barokka sal-ġurnata tal-lum. Ir-Rit Ruman għandu erba' melodiji differenti għall-innu *Ave Maris Stella* – l-ewwel tlieta jintużaw fis-solennitajiet, festi u tifkiriet obbligatorji tal-Verġni Marija, filwaqt li l-melodija l-oħra tintuża fil-festi Marjani ż-żgħar.

Jeżistu bosta arranġamenti mużikali għal dan l-innu Marjan. Fl-era Rinaxximentali, l-aktar arranġamenti popolari kienu dawk tal-kompożituri **Felice Anerio**, **Giovanni Pierluigi da Palestrina** u **William Byrd**. Arranġament Barokk li żgur baqa' jissemma huwa dak tal-kompożitur **Claudio Monteverdi** msejjaħ *Vespro della Beata Vergine* u miktub fl-1610. Dan ix-xogħol ġie miktub b'dedika lill-Papa Pawlu V (Camillo Borghese, 1552-1621). Fl-era Romantika nsibu arranġamenti mużikali tal-kompożituri **Antonín Dvoøák**, **Edvard Grieg**, **Franz Liszt** u **Guillaume Dufay**. Kompożituri moderni li użaw it-test tal-innu *Ave Maris Stella* biex ħolqu melodiji differenti huma **Grace Williams**, **Peter Maxwell Davies** u **Trond Kverno**, fost oħrajn.

Il-kompożitur **Jean Titelouze** għandu kompożizzjoni mużikali miktuba fuq l-istil Barokk għal orgni. Din il-biċċa xogħol mużikali ġiet miktuba fl-1623. Titelouze kien kompożitur Franċiż, poeta u organista tal-era Barokka. L-istil tiegħu għandu għeruq sodi fit-tradizzjoni vokali ta' żmien ir-Rinaxximent u għaldaqstant nifirduh mill-istil ta' mużika Fran'iża miktuba għall-orgni li żviluppat f'nofs is-seklu sbatax. Madankollu, l-innijiet u l-arranġamenti mużikali li għandu, b'mod partikolari fuq il-Kantiku ta' Marija (il-*Magnificat*), huma l-aktar xogħlijiet bikrija fi Franza miktuba speċifikament għall-orgni. Jean Titelouze huwa meqjus bħala l-ewwel kompożitur tal-iskola mużikali Franċiża.

Arranġament mużikali ieħor huwa tal-kompożitur **Tomás Luis de Victoria**, li diġà kellna l-okkażjoni li nitkellmu fid-dettall dwaru f'artikli oħra ta' din is-sensiela. Din il-kompożizzjoni fuq l-innu *Ave Maris Stella* ġiet miktuba għal kor b'erba' vuċijiet (SATB) fl-1600 u l-istil tagħha huwa wieħed Rinaxximentali.

Il-kompożitur **Ivan Zajc** kien surmast u għalliem tal-mużika mill-Kroazja. Għal aktar minn erbgħin sena huwa ddomina l-kultura u t-tradizzjoni mużikali ta' art twelidu. Permezz tal-isforzi tiegħu għal riformi artistiċi f'dan il-qasam, Zajc jibqa' mfakkar għar-rivitalizzazzjoni u l-irfinar tal-mużika fil-Kroazja, li wasslu biex ikun hemm akkwisti mużikali ġodda u sinifikanti f'dan il-pajjiż. Dan il-kompożitur għandu arranġament mużikali tal-innu *Ave Maris Stella* għal mezzosopran bl-akkumpanjament tal-orgni. Ix-xogħol huwa miktub fl-istil Romantiku.

Lorenzo Perosi, li huwa magħruf għan-numru kbir ta' kompożizzjonijiet mużikali sagri li kiteb matul ħajtu, għandu arranġament mużikali għal dan l-innu miktub għal żewġ vuċijiet (tenur u baxx) bl-akkumpanjament tal-orgni.

Cristofaro Caresana għandu *Ave Maris Stella* miktuba fl-1688 fl-istil Barokk għal kor b'erba' vuċijiet.

Il-kompożitur **Frans Lizst**, meqjus wieħed mill-aqwa pjanisti ta' kull żmien, għandu żewġ verżjonijiet tal-innu *Ave Maris Stella*, waħda minnhom miktuba fl-1865 u l-oħra miktuba fl-1868. Dawn huma miktubin fl-istil Romantiku u ddedikati lil Jessie Laussot (1829-1905).

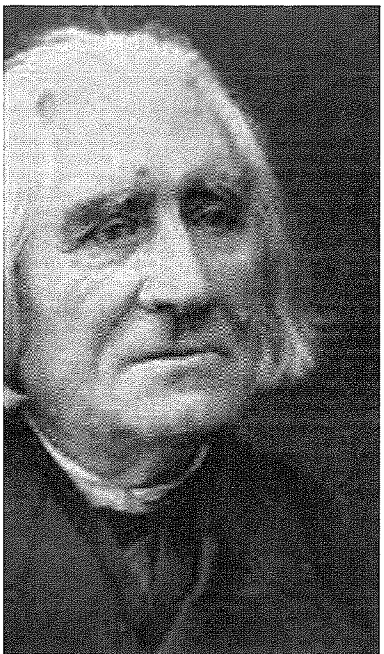

Léo Delibes huwa kompożitur Franċiż ta' diversi *ballets*, opri u xogħlijiet oħra għall-palk. L-aktar xogħlijiet importanti tiegħu huma *Coppélia* (1870) u *Sylvia* (1876), it-tnejn *ballets*, kif ukoll l-opri *Le roi l'a dit* (1873) u *Lakmé* (1883). Delibes għandu wkoll arranġament mużikali miktub għal sopran bl-akkumpanjament tal-pjanu jew orgni.

Il-kompożitur ċelebri **Edvard Grieg** għandu arranġament mużikali miktub fl-1899 fl-istil Romantiku għal kor bi tmien vuċijiet (SSAATTBB).

Arranġament mużikali ieħor ibbażat fuq it-test tal-innu Marjan *Ave Maris Stella* huwa dak tal-kompożitur **Antonín Dvoøák**, miktub fl-1879 għal vuċi bl-akkumpanjament tal-orgni.

Tmien snin wara, fl-1887, il-kompożitur **Edward Elgar** kiteb *Ave Maris Stella* għal kor b'erba' vuċijiet. Elgar kien kompożitur Ingliż. Xi xogħlijiet popolari tiegħu huma *Enigma Variations*, *Pomp and Circumstance Marches*, diversi kunċerti għal vjolin u vjolinċell, u żewġ sinfoniji. Huwa kkompona wkoll xogħlijiet korali, fosthom *The Dream of Gerontius* u għanjiet oħra.

Biċċa xogħol aktar riċenti bbażata fuq l-*Ave Maris Stella* hija tal-kompożitur kontemporanju **Arjay Nuas Viray**, li kiteb dan l-innu għal kor maskili b'erba' vuċijiet (TTBB).

Jeżisti wkoll arranġament mużikali *a cappella* miktub minn **Johannes Martini**.

Minbarra dawn id-diversi kompożizzjonijiet differenti bbażati fuq it-test tal-innu li fuqu qed nitkellmu f'dan l-artiklu, insibu wkoll bosta Quddies imsemmi għall-innu *Ave Maris Stella*. Bejn l-1486 u l-1495, il-kompożitur **Josquin Desprez** kiteb il-*Missa*

Ave Maris Stella li fiha sitt movimenti għal erba' vuċijiet (SATB). Din il-Quddiesa hija miktuba fl-istil Rinaxximentali. Fl-1544, il-kompożitur **Cristobal de Morales** kiteb *Missa Ave Maris Stella* għal kor b'ħames vuċijiet (SATTB) fl-istil Rinaxximentali. Din il-kompożizzjoni tinkludi *Kyrie*, *Gloria*, *Credo*, *Sanctus* u *Benedictus*, u *Agnus Dei*. Fl-1576, il-kompożitur **Tomas Luis de Victoria** kiteb *Missa Ave Maris Stella* fl-istil Rinaxximentali għal kor b'erba' vuċijiet.

Il-kompożitur **Abel Decaux** kiteb *Fuguette sur l'Ave Maris Stella* għall-orgni fil-bidu tas-seklu għoxrin, filwaqt li **Cesar Franck** kiteb *Prelude pour l'Ave Maris Stella* għall-orgni wkoll. Dan kollu jixhed għall-popolarità ta' dan l-innu Marjan fil-qasam mużikali.

Inkun qed nonqos jekk f'din il-kontribuzzjoni tiegħi ma nagħmilx riferenza għal tliet arranġamenti mużikali lokali fuq it-test ta' dan l-innu. Ser insemmi l-*Ave Maris Stella* tas-surmast Xagħri **Nazzareno Refalo** u anki ż-żewġ *Ave Maris Stella* tas-surmast Malti **Vincenzo Bugeja**.

Nazzareno Refalo twieled ix-Xagħra, Għawdex, fil-21 ta' Awwissu 1914. Għal diversi snin huwa kien *maestro di cappella* tal-Kolleġġjata u Bażilika ta' Marija Bambina fix-Xagħra, surmast tal-mużika fl-iskejjel primarji ta' Għawdex, surmast direttur tas-Soċjetà Filarmonika *Victory* tax-Xagħra, kompożitur, tenur u għalliem tal-mużika. Refalo għandu bosta kompożizzjonijiet sbieħ, l-aktar fejn tidħol il-mużika sagra. L-aktar kompożizzjoni li jibqa' msemmi għaliha hija, bla dubju ta' xejn, il-*Missa San Antonio* li huwa kien ikkompona fl-okkażjoni tal-Ewwel Quddiesa Solenni ta' ibnu, Mons. Anton Refalo, fl-1968.

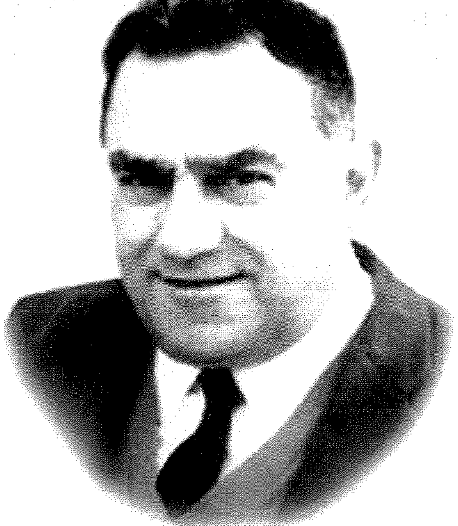

Fost il-kompożizzjonijiet li huwa kiteb, is-surmast Refalo għandu wkoll *Ave Maris Stella* mill-isbaħ, miktuba għal solisti u kor b'erba' vuċijiet. Din il-kompożizzjoni tindaqq kull sena fil-jiem tat-Tridu bi tħejjija għall-festa titulari tat-Twelid ta' Marija fil-parroċċa tax-Xagħra. Is-surmast Refalo għadda għall-ħajja ta' dejjem nhar il-Ġimgħa 9 ta' Jannar 2004, fl-età ta' 89 sena. Il-funeral tiegħu sar fil-Bażilika tax-Xagħra nhar it-Tlieta 13 ta' Jannar 2004. Il fdalijiet tiegħu jinsabu jistrieħu fiċ-ċimiterju tax-Xagħra.

Is-surmast **Vincenzo Bugeja** huwa wieħed mill-ġganti Maltin tal-mużika sagra li tindaqq f'ħafna mill-festi titulari li jiġu ċċelebrati f'pajjiżna. Fost il-kompożizzjonijiet li kiteb, Bugeja għandu żewġ verżjonijiet differenti tal-innu *Ave Maris Stella*. Dawn il-kompożizzjonijiet jiġu esegwiti fost l-oħrajn fil-Bażilika tax-Xagħra fis-7 u t-8 ta' Settembru, lejlet u nhar il-festa titulari tat-Twelid ta' Marija. Waħda minn dawn il-kompożizzjonijiet tintuża bħala innu li jindaqq qabel it-Translazzjoni u qabel il-Pontifikal Solenni ta' jum il-festa, filwaqt li l-oħra tintuża bħala l-innu tal-Ewwel u tat-Tieni Għasar.

Ma' dawn iż-żewġ surmastrijiet u kompożituri lokali, nistgħu nsemmu bosta oħrajn, iżda ċertament li l-ispazju ma jippermettilniex.

L-innu *Ave Maris Stella* għandu għeruq sodi ħafna mhux biss fil-Liturġija tal-Knisja Kattolika Rumana iżda wkoll fit-tradizzjoni mużikali ta' diversi pajjiżi. Dan l-innu tistgħu ssibuh f'paġna 3 ta' din il-ħarġa. Ix-xewqa tagħna hi li nibdew nitolbu iżjed permezz tiegħu fiċ-ċelebrazzjonijiet tagħna b'tifħir, ġieħ u glorja lill-Omm Qaddisa ta' Alla. ♦

Biblijografija:

Ave Maris Stella f'*Catholic Encyclopaedia*.

Liber Hymnarius, Solesmes 1983.